

**SCIENCE**  
**PROBLEMS.UZ**

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences  
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

# Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

1-son (5-jild)

**2025**

**SCIENCEPROBLEMS.UZ**

**IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING  
DOLZARB MUAMMOLARI**

*№ 1 (5) – 2025*

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-  
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

**ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES**

**TOSHKENT-2025**

## **BOSH MUHARRIR:**

Isanova Feruza Tulqinovna

## **TAHRIR HAY'ATI:**

### *07.00.00- TARIX FANLARI:*

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

### *08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:*

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

### *09.00.00- FALSAFA FANLARI:*

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

### *10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:*

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

#### *12.00.00- YURIDIK FANLAR:*

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalar oliy kengashi huzuridagi Sudyalar oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

#### *13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:*

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

#### *19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:*

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo'limi psixologik xizmat boshlig'i.

#### *22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:*

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

#### *23.00.00- SIYOSIY FANLAR*

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

---

### **OAK Ro'yxati**

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

---

**“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari”** elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

**Muassis:** “SCIENCEPROBLEMS TEAM”  
mas'uliyati cheklangan jamiyati

#### **Tahririyat manzili:**

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

[scienceproblems.uz@gmail.com](mailto:scienceproblems.uz@gmail.com)

#### **Bog'lanish uchun telefon:**

(99) 602-09-84 (telegram).

## MUNDARIJA

### 07.00.00 – TARIX FANLARI

|                                                                                                                                                          |       |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------|
| <i>Xadjamuratova Matlyuba Xashimovna</i><br>YOSHLARNI IJTIMOIIY HIMOYA QILISHNING TARIXIY ILDIZLARI .....                                                | 11-15 |
| <i>Abdimo‘minov Oybek Bektemirovich</i><br>MARKAZIY OSIYODA KO‘PTOMONLAMA MUNOSABATLAR: TARIXIY YONDASHUVLAR,<br>SIYOSIY VA IQTISODIY INTEGRATSIYA ..... | 16-22 |
| <i>Шадманов Турдибай Рузобаевич</i><br>ПРОБЛЕМЫ ПЛАНИРОВАНИЯ ПРИ СТРОИТЕЛЬСТВЕ ЖИЛЬЯ В УЗБЕКИСТАНЕ<br>В ПЕРИОД 1940-1960 ГГ .....                        | 23-27 |
| <i>Мирзаева Наргиза Беркиновна, Рузиева Мухлиса Баходир кизи</i><br>ИНВАЛИДНОСТЬ И ЕЕ ИСТОРИЯ. СОЦИАЛЬНАЯ ЗАЩИТА ИНВАЛИДОВ<br>В УЗБЕКИСТАНЕ .....        | 28-33 |
| <i>Abdug‘aniyev Bekzod Abduvali o‘gli</i><br>SUG‘DIYLARDA DIN MASALASI: ZARDUSHTIYLIK VA MAZDAKIYLIK .....                                               | 34-40 |
| <i>Umrzoqov Maqsud Shokirovich</i><br>V.L.VYATKINNING SAMARQANDNING TARIXIY YODGORLIKLARINI O‘RGANISHGA<br>DOIR ISHLARI .....                            | 41-46 |
| <i>Ochildiyev Lochinbek</i><br>QASHQADARYO VOHASI TARIXIY-MADANIY YODGORLIKLARI, ZIYORATGOHLARI<br>ULARNING TARIXIY-ETNOGRAFIK XUSUSIYATLARI .....       | 47-56 |
| <i>Mamatqulov Bekzod, Bozorov Alisher</i><br>O‘ZBEKISTONDA SANOAT TARMOQLARINING RIVOJLANISHIDA JANUBIY<br>VILOYATLARNING O‘RNI (1924-1991-YILLAR) ..... | 57-64 |

### 08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

|                                                                                                                                                                                                                  |        |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------|
| <i>Мамажонов Акрамжон</i><br>МОЛИЯВИЙ НАТИЖАЛАР (УМУМЛАШГАН ДАРОМАДЛАР) ТЎҒРИСИДАГИ<br>ҲИСОБОТ ВА УНИ ШАКЛЛАНИШИ .....                                                                                           | 65-71  |
| <i>Xolmurotov Xolilla</i><br>O‘ZBEKISTONDA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARINI RIVOJLANTIRISH<br>VA ENERGOSAMARADORLIKNI OSHIRISH ISTIQBOLLARI: IQTISODIY VA IJTIMOIIY<br>TAHLIL .....                        | 72-83  |
| <i>Karimov Khojakbar</i><br>INNOVATION POTENTIAL AND TECHNOLOGICAL DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN’S<br>MANUFACTURING SECTOR: ENHANCING EFFICIENCY THROUGH AI-DRIVEN<br>MANAGEMENT OF INNOVATIVE INFRASTRUCTURES ..... | 84-90  |
| <i>Тўлаков Улуғбек Тошмаматович</i><br>СОЛИҚ МАЪМУРИЯТЧИЛИГИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШДА ИННОВАЦИОН<br>ЁНДАШУВЛАР .....                                                                                                  | 91-105 |

|                                                                                                                                                                                       |         |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|
| <i>Xolmurotov Fozil</i><br>RAQOBATBARDOSHLIKNI OSHIRISH VA EKSPORTNI RIVOJLANTIRISH ORQALI MINTAQAVIY<br>IQTISODIY BARQARORLIKNI TA'MINLASH: NAZARIYA VA AMALIY<br>YONDASHUVLAR ..... | 106-118 |
| <i>Komilov Bakhtiyorjon</i><br>OPPORTUNITIES AND CHALLENGES IN E-COMMERCE LOGISTICS<br>IN CENTRAL ASIA .....                                                                          | 119-129 |
| <i>Abdusattorov Sodiqjon</i><br>TA'LIM XIZMATLARI BOZORIDA TADBIRKORLIK FAOLIYATI TURLARI .....                                                                                       | 130-134 |
| <i>G'anibayev Ilxomjon</i><br>AUDITORLIK DALILLARI ISHONCHLILIGINI TA'MINLASHDA INTERVYU USULINING<br>AHAMIYATI .....                                                                 | 135-145 |
| <i>Akhmedov Khasan</i><br>ISSUES OF IMPROVING THE SYSTEM OF COMPENSATION PAYMENTS UNDER<br>COMPULSORY CIVIL LIABILITY INSURANCE .....                                                 | 146-153 |
| <i>Саттаров Абдусамат Умиркулович</i><br>МИНТАҚАВИЙ ИҚТИСОДИЁТДА БАҲОЛАШ МЕТОДИКАСИ ВА УНДА<br>ЭКОНОМЕТРИК УСУЛЛАР .....                                                              | 154-159 |
| <i>Musamukhamedov Azimjon Jamoliddinovich</i><br>O'ZBEKISTONDA ISLOMIY MIKROMOLIYA: BARQARORLIK VA FAROVONLIK SARI<br>ADOLATLI YO'L .....                                             | 160-168 |
| <b>09.00.00 – FALSAFA FANLARI</b>                                                                                                                                                     |         |
| <i>Xaitov Elmurod Bekmurodovich</i><br>DUNYO AHOLISINING O'SISH DINAMIKASIGA TA'SIR ETUVCHI IJTIMOIIY<br>KO'RSATKICHLAR VA AHOLI HAYOT SIFATI .....                                   | 169-174 |
| <i>Abdullayeva Xulkar Raxmatullayevna</i><br>BIOEPISTEMOLOGIYA YOKI EPISTEMOLOGIYADA FANLARARO YONDASHUVLAR .....                                                                     | 175-179 |
| <i>Sulaymonov Maxmudjon Shuxratbekovich</i><br>O'ZBEKISTONDA FUQAROLIK POZITSIYASI SHAKLLANISHIGA TA'SIR KO'RSATUVCHI<br>IJTIMOIY OMILLARNING FALSAFIY TAHLILI .....                  | 180-185 |
| <i>Berdaliyeva Sevara</i><br>YUSUF XOS HOJIBNING AXLOQIY QARASHLARINI SHAKLLANISHINING<br>TARIXIY-IJTIMOIIY OMILLARI .....                                                            | 186-198 |
| <i>Ergashev Urolbek Berkinovich</i><br>AHMAD TOSHKO'PRIZODA ILMLAR TASNIFINING AHAMIYATI .....                                                                                        | 199-205 |
| <i>Qaxorov Pulotjon Xursanmurodovich</i><br>INSON GO'ZALLIGI VA UNING AXLOQIY BAHOSI .....                                                                                            | 206-211 |
| <i>Абдуллаходжаев Гайрат</i><br>ГЛОБАЛИЗАЦИЯ И ЕЁ ВЛИЯНИЕ НА ЭСТЕТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ<br>МОЛОДЕЖИ .....                                                                                | 212-215 |
| <i>Ro'ziyev Maqsud O'rinovich</i><br>ABULHASAN BAXMANYOR SHAXSIYATI VA MA'NAVIY MEROSI .....                                                                                          | 216-220 |

## 10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

|                                                                                                                                                                        |         |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|
| <i>O'zbekov Umidjon Narzullo o'g'li, Boboqulova Nilufar Xayrullo qizi</i><br>BOSHLANG'ICH TA'LIM INGLIZ TILI DARSLARIDA OG'ZAKI NUTQNI<br>SHAKLLANTIRISH .....         | 221-225 |
| <i>Kamalova Madina</i><br>CHINGIZ AYTMATOV ASARLARIDA BOLA RUHIYATI .....                                                                                              | 226-230 |
| <i>Karimov Rivojiddin Gulamjonovich</i><br>DISCOURSE AND ITS LINGUOCULTURAL INTERPRETATION .....                                                                       | 231-240 |
| <i>Baxtiyorova Maftuna Baxtiyorovna</i><br>INGLIZ TILIDA ANTROPONIMIK BIRLIKLARNING LEKSIK-SEMANTIK TAHLILI .....                                                      | 241-246 |
| <i>Nurmuxammedov Yusuf Shakarboyevich</i><br>FRAZEOLOGIK BIRLIKLARNING MA'NO QATLAMLARI, METAFORA VA METONIMIYA<br>KABI LINGVISTIK HODISALAR BILAN ALOQASI .....       | 247-251 |
| <i>Xujakulov Ravshan Isroilovich</i><br>INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA XALQ TABOBATIGA OID LEKSIK BIRLIKLARNING<br>DERIVATSION TADQIQI .....                               | 252-258 |
| <i>Olimova Khurshida Vaydillayevna</i><br>"PROPER NOUNS IN ENGLISH AND UZBEK: STRUCTURE AND THEIR UNIQUE<br>FEATURES" .....                                            | 259-263 |
| <i>Ermatov Ixtiyor, Risqulova Muslima</i><br>"DEVONU LUG'OTIT TURK" ASARIDA TOPONIMLARNING BERILISHI .....                                                             | 264-269 |
| <i>Abduraimova Dinara Bahodir qizi, Abdullayeva Nilufar Ramazonovna</i><br>INGLIZ TILIDAGI LEKSIK MATERIALLARNI BOYITISHDA ZAMONAVIY<br>TEKNOLOGIYALARNING O'RNI ..... | 270-273 |
| <i>Mardonov Maxmud</i><br>LATIFALARNI TASNIF QILISH MEZONLARI VA TASNIFOTI .....                                                                                       | 274-280 |
| <i>Nazarov Sardor Shamurodovich</i><br>A COMPARATIVE STUDY OF STRUCTURAL-SEMANTIC CHARACTERISTICS OF ENGLISH<br>AND UZBEK LANGUAGE WORD COMBINATIONS .....             | 281-284 |

## 12.00.00 – YURIDIK FANLAR

|                                                                                                                                                                               |         |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|
| <i>Абдурасулова Кумриниса Раимкуловна, Каракетова Дилноза Юлдашевна</i><br>КРИМИНОЛОГИЯДА САБАБИЯТ .....                                                                      | 285-302 |
| <i>Yumatov Bogdan Olegovich</i><br>APPROACHES TO UNDERSTANDING THE PRINCIPLES OF ANTI-CORRUPTION<br>MONITORING .....                                                          | 303-309 |
| <i>Абдурахманова Нодирахон</i><br>ПРОБЛЕМЫ ИМПЛЕМЕНТАЦИИ СМАРТ-КОНТРАКТОВ В ЗАКОНОДАТЕЛЬНО<br>УЗБЕКИСТАНА .....                                                               | 310-317 |
| <i>Бекбутаева Лобар</i><br>СОЦИАЛЬНАЯ ЗАЩИТА ПРАВ ДЕТЕЙ-СИРОТ И ДЕТЕЙ, ОСТАВШИХСЯ БЕЗ ПОПЕЧЕНИЯ<br>РОДИТЕЛЕЙ: МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВЫЕ СТАНДАРТЫ И НАЦИОНАЛЬНЫЕ<br>АСПЕКТЫ ..... | 318-323 |



|                                                                                                                                                                                        |         |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|
| <i>Nishonov Abdulloh Ubaydulloh o'g'li</i><br>CHIQINDILARNI TRANSCHEGARAVIY TASHISH VA OLIB O'TISHNING XALQARO<br>HUQUQIY TARTIBI .....                                                | 324-329 |
| <i>Саидов Шохруххон Музаффарович</i><br>ПРОКУРАТУРА ОРГАНЛАРИНИНГ ҲУҚУҚ ИЖОДКОРЛИГИ ФАОЛИЯТИДАГИ<br>ИШТИРОКИНИ БАҲОЛАШНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ .....                                | 330-338 |
| <i>Maxmudov Sunnat Azim o'g'li</i><br>AYBLILIK TO'G'RISIDAGI MASALANI HAL QILMAY TURIB JINOYAT ISHINI TUGATISH<br>TARTIBI: QONUNCHILIKDAGI MUAMMOLAR TAHLILI .....                     | 339-348 |
| <i>Inomxo'jaeva Sanobar Muxammadixonovna</i><br>JAMIYATDA HUQUQIY ONGNI RIVOJLANTIRISHDA HUQUQIY TARBIYA USULLARINING<br>AHAMIYATI .....                                               | 349-355 |
| <i>Mirzakarimova Dilafruz Doniyorovna</i><br>SUN'IY INTELLEKT, ROBOTOTEXNIKA VA HUQUQ: SUN'IY INTELLEKTNING XAVFSIZ<br>KIBERXAVFSIZLIK TIZIMLARIGA TA'SIRI .....                       | 356-362 |
| <i>Raximjonova Nargizaxon Raximjonovna</i><br>YAGONA JINOYATNING JINOYAT-HUQUQIY TAVSIFI .....                                                                                         | 363-368 |
| <i>Dehqanov Raxmatilla Mirzaraxmat o'g'li</i><br>ISTE'MOLCHILAR ISHTIROKIDAGI TRANSCHEGARAVIY MUNOSABATLAR UCHUN<br>QO'LLANADIGAN HUQUQ .....                                          | 369-374 |
| <b>13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI</b>                                                                                                                                                   |         |
| <i>Iminaxunova Iroda Xuseynovna</i><br>DIAGNOSTIK YONDASHUV ASOSIDA XORIJIY TILNI O'QITISH IMKONIYATLARI .....                                                                         | 375-379 |
| <i>Xusanova Mohira</i><br>XORIJIY TILLARNI O'QITISH VA NAZORAT QILISHNING MAZMUNI .....                                                                                                | 380-386 |
| <i>Haqberdiyev Baxtiyor Rustamovich</i><br>TEXNIK VA SAN'AT FANLARINI INTEGRATIV O'QITISHDA SINERGETIK KOMPETENTLIKNI<br>TAKOMILLASHTIRISH .....                                       | 387-391 |
| <i>Erkulova Feruza Melikuziyevna</i><br>THE ROLE OF METHODOLOGICAL TRAINING IN ENHANCING PROFESSIONAL COMPETENCE<br>OF FOREIGN LANGUAGE TEACHERS .....                                 | 392-402 |
| <i>Malikova Madina Abduraxmon qizi</i><br>INGLIZ TILI DARSLARINI O'QITISH JARAYONIDA HAMKORLIK VA KOOPERATIV O'QITISH<br>TEKNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHNING USTUVOR USULLARI .....     | 403-407 |
| <i>Умаров Азиз Авазович</i><br>РОЛЬ ДИАЛОГИЧЕСКОЙ РЕЧИ В ОБУЧЕНИИ РУССКОМУ ЯЗЫКУ: МЕТОДИЧЕСКИЕ<br>АСПЕКТЫ .....                                                                        | 408-412 |
| <i>Рахмонова Шалола Фахриддин кизи</i><br>ЖАМИЯТ РИВОЖЛАНИШИДА МЕДИА КОМПЕТЕНЦИЯНИНГ ЎРНИ .....                                                                                        | 413-417 |
| <i>Boymirzaeva Raximaxon Xoshimjonovna</i><br>XALQ TA'LIMI PEDAGOGLARNI MALAKASINI OSHIRISH JARAYONIDA HUQUQIY ONG VA<br>HUQUQIY MADANIYATINI YUKSALTIRISHGA OID XORIJ TAJRIBASI ..... | 418-427 |

|                                                                                                                                                                              |         |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|
| <i>Jamolova Mohigul Baxtiyorovna</i><br>BO'LAJAK CHET TILI FANI O'QITUVCHILARINING TANQIDIY FIKRLASH QOBILIYATLARINI<br>RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY VA METODIK ASOSLARI ..... | 428-432 |
| <i>Raxmatov Mirzo Mukimovich</i><br>BO'LAJAK INFORMATIKA O'QITUVCHILARIGA DASTURLASH TILLARINI O'QITISHNI<br>TAKOMILLASHTIRISHDA SEMIOTIK YONDASHUV .....                    | 433-438 |
| <i>Umirova Mamlakat Imomovna</i><br>NUTQIY MADANIYATNI O'STIRISHNING NAZARIY VA AMALIY ASOSLARI .....                                                                        | 439-442 |
| <i>Nafasov Arslon Komilovich</i><br>TARIX FANINI O'QITISH PEDAGOGIK TADQIQOTLAR OBYEKTI SIFATIDA .....                                                                       | 443-448 |
| <i>Valiyeva Nasiba Xadiytullayevna</i><br>OLIY TA'LIMDA O'QITISHNI RAQAMLASHTIRISHDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK METOD<br>VA MODELLAR .....                                          | 449-455 |
| <i>Мухаммадиева Угилрой Холмуродовна</i><br>ФОРМИРОВАНИЕ НАВЫКОВ И КОМПЕТЕНЦИЙ В ОБЛАСТИ СИНХРОННОГО<br>ПЕРЕВОДА У СТУДЕНТОВ .....                                           | 456-463 |
| <i>Qosimova Ozoda Xudoynazarovna</i><br>PEDAGOG XOTIN-QIZLARNING IJTIMOY FAOLLIGINI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOY-<br>PEDAGOGIK TAHLILI .....                                   | 464-472 |

**Received:** 20 December 2024

**Accepted:** 5 January 2025

**Published:** 15 January 2025

*Article / Original Paper*

## **LEXICAL-SEMANTIC ANALYSIS OF ANTHROPONYMIC UNITS IN THE ENGLISH LANGUAGE**

**Baxtiyorova Maftuna Baxtiyorovna,**

University of Economics and Pedagogy

Department of "Foreign Languages" Ph.D., etc. associate professor

**Abstract.** In this article, onomastic concepts are analyzed as components of cognitive structures, i.e., cognitive units. The article also provides general information about the origin of proper names, the peculiarities of the linguistic verbalization of anthroponyms, the definition of known carriers of proper names and the semantics of onyms in the language.

**Keywords:** concept, linguistic, verbal, semiotics, onym, lexica, semantics, symbol, anthropocentrism, theory.

## **INGLIZ TILIDA ANTROPONIMIK BIRLIKLARNING LEKSIK-SEMANTIK TAHLILI**

**Baxtiyorova Maftuna Baxtiyorovna,**

Iqtisodiyot va Pedagogika Universiteti

"Xorijiy tillar" kafedrası f.f.f.d., v.b. dotsenti

G-mail: [maftunabakhtiyorovna.phd@gmail.com](mailto:maftunabakhtiyorovna.phd@gmail.com)

**Annotatsiya.** Ushbu maqolada onomastik tushunchalar bilim tuzilmalarining tarkibiy qismlari, ya'ni kognitiv birlik sifatida tahlil qilinadi. Shuningdek, maqolada nomlarning kelib chiqishi haqida umumiy ma'lumotlar, antroponimlarning lisoniy verballashuvidagi o'ziga xos xususiyatlari, nomlarning ma'lum tashuvchilari va tildagi onimlar semantikasini aniqlash haqida fikr bildiriladi.

**Kalit so'zlar:** konsept, lisoniy, verbal, semiotika, onim, leksika, semantika, ramz, nazariya.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5I1Y2025N30>

**Kirish.** Tadqiqotchilar lug'aviy birliklar semantik tuzilishini kognitiv tahlil etishga katta e'tibor qaratayotganliklariga qaramasdan, shaxs nomlari tahliliga nisbatan kognitiv yondashuvning tatbiq qilinishi etarli darajada emas. Ta'kidlash joizki, ingliz tilida nashr qilingan "Cognitive Linguistics" risolasi mualliflari aytganlaridek, "har qanday birikma semantik izoh va pragmatik tahlilga loyiqdir"[1]. Ma'lumki, semantik tahlil jarayoni so'zlarni ma'no jihatidan o'rganishni taqozo etadi. Til birliklari semantik strukturasi uzoq davrlar mobaynida bevosita ushbu birliklarning formal tuzilishi tahlili bilan bog'liq holda o'rganib kelindi. Bunday yondashuvda til birliklarining formal tuzilishini aks ettiruvchi namunaviy modellar ajratilib, ular faol qo'llanishda bo'lgan lisoniy birliklarning tipik xususiyatlarini mujassamlantiruvchi mavhum tuzilmalar sifatida talqin qilindi. Ma'no tuzilishining funksional-derivatsion tadqiqi esa til tizimi birliklarining bevosita nutqiy faoliyat jarayonida hosil bo'lishini e'tiborga olishni talab qiladi. Bunda tizimli va vazifaviy xususiyatlarning o'zaro bog'liqligi qayd etiladi.

**Mavzuga oid adabiyotlar tahlili.** Funktsional-semantik maydon g'oyasining targ'ibotchilaridan bo'lgan A.V.Bondarkoning fikricha, kategorial ma'no lisoniy tizim xarakteriga ega bo'lishdan tashqari, birliklarning "uzluksiz va yangi muhitlarda qo'llanishi asosida yuzaga keladi"[2].

O.N.Seliverstovanning qaydi ham ushbu fikrni tasdiqlaydi: "har qanday lisoniy belgining tavsifi aslida ularning nutq jarayonida cheksiz qo'llanishini umumlashtiruvchi qonuniyat xarakteriga ega bo'lishi kerak"[3].

So'zning semantik tuzilishi doirasidagi aloqalarni qurish orqali ularning ma'nolarini tushuntirib berish mumkin bo'ladi. So'zlar tasodifan yangi ma'nolarga ega bo'lmaydi. Va yangi ma'nolar kognitiv tuzilish natijasida paydo bo'lganligi sababli, sinxronlashda bitta so'zning turli xil ma'nolari odatda ma'lum motivatsion asosda bir-biri bilan bog'lanadi. Bir-biriga bog'liq so'zlar guruhlarining tarixiy rivojlanishini o'rganish borliqda mavjud bo'lgan aspektlarni ifodalash uchun bizning kognitiv tizimimiz tomonidan foydalaniladigan tizimli tuzilish turlarini aniqlashga imkon berishi kerak[4].

**Tadqiqot metodologiyasi.** So'nggi o'n yillikda empirik tilni o'rganishga qaytish sifatida ahamiyatli bo'lgan nutqni tahlil qilish dastlab "dinamik sinxronizatsiya" materialida sinovdan o'tkazildi, endi muammolarni echishga tarixiy tadqiqotlar nuqtai nazaridan ham kirishilmoqda. M.Y.Kolokolnikova birinchilardan bo'lib ushbu muammoni keltirib chiqardi va "Tarixiy leksikologiya va semasiologiyada nutqni tahlil qilish (O'rta asrlarning G'arbiy evropa tillarida ma'naviy va axloqiy leksik material asosida)" asarida ushbu yondashuvning shubhasiz samarasini ko'rsatdi. Shu bilan birga — odatdagidek dastlabki bosqichda — tahlil metodikasi diaxronik tahlilning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda takomillashtirilishi kerak, bu kamida ikkita xronologik qatlamni taqqoslashni, ya'ni "sinxron" yondashuvni nazarda tutadi [5].

Etimologik tanlashda, qaror qabul qilishda eng muhim mezon roli Semantikaga beriladi. So'zning semantikasi haqidagi bilimimiz, asosan, so'zning leksikografik manbada olgan ta'riflari bilan belgilanadi. Ko'pincha lug'at tomonidan berilgan ta'rif nomni tanlashda turtki beruvchi xususiyatidan uzoqroq ekanligi ko'zga tashlanadi. Ba'zi bir hollarda, aniq mezonlar bo'lmagan taqdirda, faqat semantik o'zgarishlarning mumkin bo'lgan mantig'i haqidagi zamonaviy g'oyalar asosida, semantikani u yoki bu yo'nalishda rivojlantirishga turtki beradigan belgilar joylashtiriladi va tiklangan asl ma'no barcha mumkin bo'lgan semantik o'zgarishlarning nuqtasi yoki dastlabki ma'no sifatida qabul qilinadi.

**Tahlillar va natijalar.** So'zlar voqelikning belgisidir va faqat tashqi olam realiyalari bilan bog'liq holdagina mavjuddir. Realialarni keng ma'noda: ham real narsalar shaklida, ham aniq harakatlar shaklida va mavhum tushunchalar shaklida anglash mumkin. Inson faoliyatining muayyan sohasi bilan bog'liq bo'lgan aniq harakatlar, obyektlarning ustuvorligi predmetga xos guruhlarda nominativlikni belgilovchi omil hisoblanadi.

Leksik ma'no va tildan tashqari voqelik o'rtasida o'xshashlik yo'q, ular orasida bilvosita bog'liqlik mavjud, chunki leksik ma'no motivatsiyasi zamonaviy ilm-fanning mahalliy madaniy-tarixiy kontekstidan bevosita kelib chiqmaydigan holatlari juda ko'p uchraydi [6].

Denotatsion soha o'zgarishsiz qolmaydi. Bir tomondan, denotativ soha parametrlarining kengayishi bilan lug'atning tematik guruhining ichki tuzilishini va leksik tarkibini belgilaydigan toifalarning fraksion jihatdan farqlanishi, ikkinchidan, mavjud toifalar o'zgaradi, bu ba'zi toifalarning yo'q bo'lib ketishiga va boshqalarining kuchayishiga olib kelishi mumkin emas; bu

jarayonlar leksik birliklarning tarkibi va semantik tarkibidagi o'zgarishlar bilan birga kechadi. Bir tomondan, aniqlashga qaratilgan so'z boyligini etimologik tahlil qilish arxaik semantikaning fenomeni, moddiy faoliyat evolyutsiyasi yo'nalishida tasdiqlangan, boshqa tomondan, aniq voqeliklarni bilish, terminologik ma'noda ishlatiladigan leksik realiyalar bilan o'zaro bog'liqlik, ma'nolar iyerarxiyasini yaratish uchun ishonchli asos yaratadi.

Ko'rib turganingizdek, etimologik xarakterdagi muammolarni hal qilish uchun turli xil manbalar tomonidan taqdim etilgan barcha ma'lumotlar to'plamini har tomonlama tahlil qilish asosida bosqichma-bosqich chuqurlashib borish (zamonaviy, tarixiy va dialektal lug'atlar, atlaslar va boshqalar), leksik birliklarda aks etgan madaniy va tarixiy sharoitlarni aniqlashga bo'lgan munosabat alohida ahamiyatga ega.

Quyida shaxs nomlarining semantik tahlili bilan bir qatorda ularning etimologiyasi ham keltiriladi.

*"Bill"* – *Uilliam (William)* ismining qisqartma ko'rinishi. Bunday ko'rinish ilk bor XIX asrda qo'llana boshlangan. Bosh undoshdagi o'zgarish ismning irlandcha talaffuzi natijasida yuzaga kelgan. *"Bonita"* (*"Bonita"*) yoki erkalovchi shakli *"Bonni"* (*Bonnie*) – shotlandcha *"bonnie — yoqimtoy"* so'zidan olingan bo'lib, o'z navbatida bu so'z o'rta asr fransuz tilidagi *"bon-yaxshi"* so'ziga taqaladi. Bu ism Amerikada XIX asrdan beri ism sifatida qizlarga berib kelinadi va u asosan 1939-yilda *"Shamollarda qolgan hislarim"* filmi namoyishidan keyin ommalashib ketdi. Filmda Skarlett (Skarlet – Alvon, Yolqin, Yorqin) ning qizchasi *Bonni* laqabiga ega edi.

*"Brayn"* (*Brayn*) – bu ismning ma'nosi aniq emas, biroq u qadimiy kelt elementi *"bre — tepalik"* so'ziga aloqadordir ehtimol. Bu ism yarim afsonaviy Irland qiroli Brayn Boru bilan bog'liq. U XI asrda vikinglarning Irlandiyani bosib olishga bo'lgan urinishlariga qarshi kurashgan. XX asrda bu ism juda ommalashdi.

*"Cherry"* (*Cherri*) - oddiygina meva nomini anglatadi. Biroq, u *Charity (Chariti)* – Xayriya, saxovat"ning kichraytiruvchi shakli bo'lishi ham mumkin. *"Clara"* yoki *"Clare"* — eski lotin tilidan *"Klaris – aqli, charog'on, mashhur"* ismining ayollarga beriladigan ko'rinishi. *"Daisy"* (*Daisi, Deyzi*) – bevosita qadimgi ingliz tilidan *"dægeseage – kun ko'zi"* so'zidan olingan *"dastorgul"* gulining inglizcha nomi. XIX asrda u birinchi marta atoqli nom sifatida qo'llandi, ayni bir paytda barcha o'simlik va gullar nomi antroponim sifatida tanlana boshladi.

*"Daniel"* (*Daniel*) — yahudiy tilidan *"Olloh mening hukm chiqaruvchim"* ma'nosini anglatib, quyidagi o'zaklardan tashkil topgan: *"din – hukm chiqarmoq"*, *"el — olloh"*. Daniel yahudiy payg'ambari bo'lib, u haqidagi rivoyat Tavrotdagi *"Daniel kitobi"*da keltiriladi. U Bobilda, yahudiylar qo'lida asirlikda yashaydi, qiroi mahkamasida xizmat qiladi, qirolning tushlari ta'birini aytib, uning ishonchini qozonadi. Kitobda dunyo oxirati haqidagi Danielning to'rt bashorati aytilgan.

*"Edith"* (*Edit*) – qadimgi ingliz tilidan, *"ead – boylik, omad"* va *"gyð — urush"* degan ma'nolarni anglatadi. *"Edmund"* (*Edmund*) – qadimgi ingliz elementlari *"ead – boylik, omad"* va *"mund — himoya"* demakdir. Bu Angliyaning ikki Anglo – Sakson qirollari nomi bo'lgan. Bundan tashqari u ikki avliyo nomi bilan ham tutash. IX asrda sharqiy Angliya qiroli an'anaga ko'ra o'q –yoyga nishon bo'ladi va qatl ettiriladi. U o'z xristianlik davlatini istilochi butparast Daniyalik yo'lboshchi bilan bo'lishishni istamagan edi. Bu qadimiy inglizcha ism normannlar bosqinidan keyin ham iste'molda qoladi. *"Edward"* (*Eduard*) – *"boy qo'riqchi"* ma'nosini anglatib, qadimgi ingliz tili elementlari *"ead – boylik, omad"* va *"weard – qo'riqchi"* ga asoslanadi. *"Eliza"*,

*“Elizabeth” (Eliza, Elizabet)* – ildizi yahudiycha Elisheva (Elisheva) – My God is an oath (Qasam mening ollohim)“ga taqaluvchi ismning grekcha shakli bo‘lib, “el” – yahudiychada “xudo” va “shava — qasam” demakdir. Ismning yahudiycha shakli Tavrotda Aaronning rafiqasi Elisheba ko‘rinishida paydo bo‘ladi. *“Elton” (Elton)* – qadimgi ingliz tilida “Ellaning shahri” ma’nosini anglatuvchi joy nomidan kelib chiqqan.

*“Franklin” (Franklin)* – o‘rta asrlar ingliz tilidan “frankelin – ozod odam” so‘zidan olingan nom. Ismning mashhur egalaridan biri amerikalik davlat arbobi, kashfiyotchi, olim va faylasuf Benjamin Franklindir (1706-1790). Amerika qo‘shma shtatlarida uning hurmati uchun bu ismni farzandga berishadi. *“Frederik” (Frederik)* – germancha nom “tinchliksevar boshqaruvchi” ma’nosini anglatuvchi “frid — tinchlik” va “ric – boshqaruvchi, qudrat” so‘zlaridan hosil bo‘lgan. Bu ism mintaqaviy german tillarida so‘zlashuvchi hududlarga xos bo‘lib, Buyuk Rim imperiyasi, Germaniya, Avstriya, Skandinaviya ommalashgan.

*“Gary” (Gari)* – aslan “ger -nayza” ma’nosini anglatuvchi nemis elementi bilan boshlanuvchi ismlarning qisqartma shaklidan kelib chiqqan normanncha ismning ingliz tili varianti hisoblanadi. Bu ism 1920-yil oxirlarida ommalashganligining sababchisi amerikalik aktor Gari Kuper (1901 — 1961) bo‘lib, u bu ismni sahnaga chiqishda o‘zi uchun taxallus sifatida tanlagan edi. Uning ish boshqaruvchisi Indiana shtatidagi Gari shahrida tavallud topgan edi. *“Geoffrey” (Joffrey)* — nemischa ismning Norman fransuzcha ko‘rinishi. Ikkinchi element “frid — tinchlik”, biroq birinchi element yoki “gawia — maydon”, “walha — xorijiy” yoki “gisil — garov” so‘zlaridan hosil bo‘lgan. Balki bir nechta so‘z bir ko‘rinishda mujassamlashgandir. O‘rta asrlar so‘nggida uni “Godfrey” (Godfrey) aniq nomi bilan chalkashtira boshlaganlar.

*“George” (Georg)* – “ge — er” va “ergon — ish” elementlaridan hosil bo‘lgan “fermer, erga ishlov beruvchi” ma’nosini anglatuvchi grekcha so‘zdan olingan nom. *“Gerald” (Jerald, Gerald)* — “ger — nayza” va “wald — qoida” elementlaridan olingan “nayza qonuni” ma’nosini anglatuvchi nemischa ismdan olingan. Bu ism normanlar tomonidan Britaniyaga olib kelingan. O‘rta asrlarda u butunlay iste’moldan chiqib ketdi va faqat Irlandiyada saqlanib qoldi. Ingliz tilida so‘zlashuvchi dunyoda XIX asrda qayta tiklandi. *“Giles” (Giles)* – lotincha “Aegidius” ismidan kelib chiqqan bo‘lib, aslida grekcha “yosh qo‘y” ma’nosini anglatadi. Avliyo Giles VIII asrda Gretsiyadan janubiy Fransiya kelgan mo‘jizaviy ishchi bo‘lgan. U nogironlar, oqsoqlarning homiy avliyosi sifatida qadrlangan. Qadimgi fransuz tilidagi “Aegidius” ismi avvaliga Gidie (Gidi) va keyinchalik esa ingliz tilida Gilles (Gilles) ko‘rinishiga o‘tdi. “Godfrey” – nemischadan “olloh tinchligi” ma’nosini anglatuvchi “Godafrid” ismidan olingan. Nemischa elementlar “god — xudo” va “frid — tinchlik”dan hosil bo‘lgan. Ism normanlar tomonidan Angliya olib kelingan va O‘rta asrlarda urfga kirgan.

*“Hardy” (Hardi)* – o‘rta asr ingliz tilidagi “hardi – jasur, mard” so‘zlaridan olingan. *“Harlan” (Harlan)* — qadimiy ingliz tilidagi “hare land – quyon eri” nomli joy nomidan kelib chiqqan. *“Harold” (Herold, Gerold)* – “here — armiya” va “weald – kuch-qudrat, yo‘lboshchi, boshqaruvchi” elementlaridan olingan qadimiy inglizcha ism “Hereweald”dan kelib chiqqan. Ismning qadimiy norscha Haraldr (Haraldr) shakli Angliyada istiqomat qilgan Skandinaviya aholisi orasida urf bo‘lgan. *“Harper” (Harper)* – “harp – arfa” ma’nosini anglatib, arfa chaluvchi shaxsga bog‘lanuvchi qadimiy inglizcha ismdir.

*“John” (Jon)* – lotin tilidagi “Iohannes”ning inglizcha ko‘rinishi. “Iohannes” nomi yahudiycha “Yochanan” ismidan olingan bo‘lib, ma’nosi “Yahveh ulug‘” va ildizi “yo – yahudiy xudosi” va “chanan – ulug‘vor bo‘lmoq” elementlaridan hosil bo‘lgan. *“Jonathan” (Jonatan)* –

yahudiycha “Yahveh bergan” ma’nosini anglatuvchi “Yohanatan” ismidan olingan. Ildizi “yo – yahudiy xudosi” va “natan — bermoq” soʻzlariga taqaladi. Tavrotda keltirilgan ma’lumotlarga koʻra Jonatan Saulning katta oʻgʻli boʻlgan. Otasining dushmani Dovud bilan yaqin doʻstligi tufayli, otasi bilan munosabatlari taranglashgan. Falastinlar bilan boʻlgan jangda otasi bilan birgalikda halok boʻlgan.

“Joseph” (Jozef yoki Yusuf) – “yasaf” oʻzagidan kelib chiqqan, yahudiycha “Yosef” ya’ni “u qoʻshadi” ma’nosini anglatuvchi yahudiycha nomga asoslanuvchi “Ioseph” ismining lotincha shaklidan olingan. Tavrotda aytilishicha, Jozef Yoqubning Reychedan koʻrgan birinchi farzandi, umuman olganda esa oʻn birinchi oʻgʻli boʻlgan. Otasining sevimli oʻgʻli boʻlganligi sababli katta akalari uni Misrga joʻnatib yuboradilar va otalariga uni oʻldi, deb aytadilar. Misrda Yusuf fir’avnga maslahatchi boʻlib kiradi, katta obroʻ-e’tiborga erishadi va keyinchalik Misrga koʻmak istab kelgan akalari bilan topishadi va ularga yordam koʻrsatadi. Yusuf haqidagi rivoyat muqaddas “Qur’oni karim”ning “Yusuf” surasida keltirilgan.

“Joyce” – oʻrta asrlardagi erkaklarga berilgan “Josse” (Josse) ismining hozirgi kunda erkak va ayol nomi sifatida qoʻllanuvchi shaklidir. “Josse ismining ma’nosi “lord” boʻlib, bretoncha “Judoc” nomining lotinlashgan shakli hisoblanadi. Bu ism VII asrda yashab oʻtgan Breton avliyosiga tegishli boʻlgan va bretonliklar tomonidan Norman istilosidan keyin Angliyaga olib kelingan. Ism kamdan – kam uchrar edi, biroq XIV asrdan keyin ayol kishiga beriluvchi ism sifatida yuzaga chiqdi, chunki u oʻrta asrlar ingliz tilidagi “joise – sevinmoq, xursand boʻlmoq” soʻzi bilan oʻxshash edi. “Judith” – yahudiycha “Yahudit” nomidan kelib chiqqan boʻlib, u “yahudiy ayol” ma’nosini anglatadi va “Yahudiy ayol” elementidan tashkil topgan. Ism egasi bevosita Judah qabilasi a’zosi boʻlgan.

“Lincoln” – rimliklar tomonidan “Lindum Colonia” deb nomlanuvchi, Angliyadagi bir shahar nomidan olingan familiya. Britonik tilida “lindo – koʻl, hovuz” ma’nosini va “colonia – mustamlaka” ma’nolarini anglatadi. Odatda bu ism fuqarolar urushi davrida Amerikani boshqargan prezident Abraham Linkoln (1809 — 1865) nomini hurmatlash maqsadida oʻgʻil farzandlarga beriladi. “Linda” – kelib chiqishi jihatidan germanik ismlar “lind – yumshoq, muloyim, kelishuvchan, egiluvchan” elementini qamrab oluvchi oʻrta asrlarga oid ismlardan hisoblanadi. Shuningdek u portugalcha va ispancha “linda — chiroyli” ma’nosini anglatuvchi soʻzga toʻgʻri keladi.

“Scarlett” – alvon matosidan tikilgan liboslarni sotuvchi shaxsni anglatgan. “Scarlet” forsha “saghrilat” soʻziga asoslangan boʻlib, matoning bir turini anglatadi. Margaret Mitchel bu ismni birinchi marta “Shamollarda qolgan hislarim” romanida “Scarlet O’Hara” obrazi uchun qoʻllaydi.

“Stephen” — grekcha “Stephanos” – “toj” ma’nosini anglatuvchi ismdan olingan. Avliyo Stefan dyakon, ya’ni fransuzlar cherkovidagi quyi unvonlardan birini egallagan boʻlib, “Injilda” keltirilishicha, toshboʻron qilib oʻldirilgan.

“Theodore” – grek tilidagi “theos — xudo” va “doron – inoyat, sovgʻa” elementlaridan hosil boʻlgan grekcha “Theodoros” ismidan olingan.

**Xulosa va takliflar.** Semantik transformatsiyalar jarayonida soʻzning xiralashgan ichki shakli olib tashlanadi, asl ma’no oʻz dolzarbligini yoʻqotadi, yangidan yaratilgan ma’nolar bilan qoplanadi, ularning har biri keyingi oʻzgarishlarga turtki berishi mumkin. Natijada, rasmiy umumiylik asnosida soʻzning semantik bir butunligi buziladi. Koʻpgina hollarda, haqiqiy tilshunoslik ma’lumotlarini tahlil qilish asl semantikaga oid xulosalar chiqarish uchun etarli

emas bo'lib chiqadi. Bu borada, xususan, insonning o'ziga xos faoliyati bilan bog'liq bo'lgan nomlar, asl ma'noni qayta tiklash munosabatlar dunyosiga, qadimgi realiyalar dunyosiga kirib borishni nazarda tutadi. Bunday holatlarda, ayniqsa, xalqning moddiy va ma'naviy madaniyati tarixi bilan bog'liq holda so'zni o'rganish hamda asosiy lingvistik yondashuvni birlashtirish juda muhimdir. Madaniyatning konteksti – so'z boyligini tizimli tashkil etishning o'lchovlaridan biri. So'zning madaniyat kontekstidagi faolligi asl semantikani tiklash uchun zarur bo'lgan xususiyatlarni yoritadi.

#### **Adabiyotlar/Literatura/References:**

1. Goossens L. Metaphony: the Interaction of metaphor and metonymy in figurative expressions for linguistic action. // Cognitive Linguistics. - Berlin; New-York: Mouton de Gruyter, 1990 - № 1 - P. 323 – 340
2. Бондарко А.В. Функциональная модель грамматики//Язык и речевая деятельность. – Санкт-Петербург, 1998. – С. 17-32.
3. Селиверстова О.Н. Когнитивная семантика на фоне общего развития лингвистической науки//Вопросы языкознания. – Москва, 2002. №6 – С.12-26.
4. Sweetser E. From etymology to pragmatics. Metaphorical and cultural aspects of semantic structure (Cambridge studies in linguistics. 54). Cambridge, 1990 (digital print. 2001).
5. Гарде П. [Garde P.] О так называемых “симпатических” падежах в русском языке. //Russian Linguistics. University of Stockholm, 1985. С. 181-196
6. Трубаев О.Н. Синхрония, диахрония und keine Ende (маргиналии по русскому историческому словообразованию) // Исследования по историческому словообразованию. Москва, 1994. С. 16–28.
7. Суперанская А В. Общая теория имени собственного. - Москва: Логос, 2004. - С. 141.
8. Руденко Д. И. Собственные имена в контексте современных теорий референции // Вопросы языкознания. – Москва, 1988. - №3. - С. 55–68.
9. В.М.Bakhtiyorovna. Discursive-pragmatic nature of anthroponyms-Asian Journal Of Multidimensional Research, 2022, India, 110-114
10. Sadullaeva N., & Bakhtiyorova, M. Reflection of Onomastic Principles in Naming. Psychology and Education, 2021, AQSh, 2874-2878.



# SCIENCEPROBLEMS.UZ

## IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

*№ 1 (5) – 2025*

## АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

## ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

**“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari”** elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

**Muassis:** “SCIENCEPROBLEMS TEAM”  
mas'uliyati cheklangan jamiyati

**Tahririyat manzili:**

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

[scienceproblems.uz@gmail.com](mailto:scienceproblems.uz@gmail.com)

**Bog'lanish uchun telefon:**

(99) 602-09-84 (telegram).